

Záchrana karase obecného

Petr Štěpánek

Starší generace rybářů nebo prostě děti, které si hrály ve vodě zatopených lomů a lesních tůň, si pamatují menší rybku podobnou kaprovi. Bylo jí všude hodně, rybáři její zakrslou formu používali jako nástrahu při lovu dravých ryb. Byla doslova všude. Letos ji na veletrhu „For Fishing“ poznala jen menšina návštěvníků. Z české přírody rychle mizí karas obecný.

Rybáři v Mokrovratech třídí malé líny a karásky pro využití v další nádrži. Foto Petr Štěpánek

Karas obecný (*Carassius carassius*) je v ČR původní kaprovitá ryba povodí Labe, Dunaje i Odry. Podobný je kaprovi, je však menší, dorůstá dvou kilogramů, většina ryb dosáhne půl kilogramu. Barvu má zlato-bronzovou se zelenavými nádechy, ploutve mohou být až načervenalé. Pro zakrslou formu a nedospělé jedince je typická temná skvrna u kořene ocasu. Ještě v minulém století patřil mezi nejhojnější ryby českých rybníků, tůň a slepých ramen. Z hlediska nároků na kvalitu biotopu patří mezi nejodolnější ryby. V malých nádržích s nedostatkem potravy dokáže dospět v zakrslou formu, která je dospělá již při délce necelých deseti centimetrů a v této velikosti se také vytírá. Na zimu se stahuje do hluboké vody nebo do nánosů dna. Zimu je schopen přežít v bahně ve zcela zamrzlé nádrži bez přístupu kyslíku. Díky této vlastnosti byl v malých zamrzajících tůňích a mokřadech často jedinou rybou schopnou v takových podmínkách přežít. Ve větších nádržích s dostatkem potravy karas dorůstá větších rozměrů, největší jedinci jsou podobní kaprovi, ale velikostí za ním zaostávají. Jedinci okolo tří kilogramů již patří mezi rekordně velké ryby. Karas se živí zooplanktonem, živočichy dna a částmi rostlin. Je vhodnou rybou do malých nádrž, kde se současně množí obojživelníci. Pro jejich pulce a další vývojová stadia nepředstavuje vážné nebezpečí.

Karas obecný patří v Česku mezi vymírající druhy ryb

Přes značnou odolnost a nenáročnost začalo karasů obecných ve druhé polovině minulého století ubývat a dnes je na území Česka vzácnou rybou. Mezi hlavní důvody patří zejména zánik drobných nádrží, lesních tůň, slepých ramen řek, kde karas obecný patřil mezi dominantní ryby. Z většiny produkčních rybníků jej vytlačil chovaný kapr obecný, s nímž si konkuruje, a sami rybáři často při výloveh upřednostnili rybí obsádku bez karase obecného. Další pohromou pro karase obecného bylo zavlečení jeho východního příbuzného, karase stříbřitého (*Carassius gibelio*, dříve také *auratus*), v druhé

polovině minulého století. Karas stříbřitý se rychleji množí, má schopnost gynogeneze, reprodukce jen ze samičích gamet, kdy k oplození jiker stačí mlíčí jiné kaprovité ryby, aniž by bylo třeba její DNA. Vzrostlí karasi stříbrní pak během několika generací karase obecného i díky této konkurenční výhodě z nádrže vytlačí. Hrozbu představuje také chovateli vypuštěný šlechtěný “zlatý karas” (*Carassius auratus*), s nímž se karas obecný může křížit. Problémem je i vypuštění

kapra do chovné nádrže, které patří mezi “vánoční tradice”.

Karas obecný v Zoo Praha

Zoo Praha ve spolupráci s pražskými rybáři z Českého rybářského svazu a Biologickým centrem AV ČR připravila program, do něhož se zapojila také Zoo Plzeň a připojují se další územní rybářské svazy a sdružení obcí. Vzhle-

dem k tomu, že karas obecný není zvláště chráněný druh, nejde o záchranný program dle zákona o ochraně přírody a krajiny. Desítky dobrovolníků vytipovaly lokality v České republice, kde karas obecný ještě přežívá. Ryby byly následně geneticky testovány na České zemědělské univerzitě. Geneticky čisté linie karase obecného Zoo Praha chová ve svých nádržích v Praze a v Dobřejově a vypouští je do vhodných nádrží v republice. Na konci jara a na podzim 2022 byl karas obecný vypuštěn do dvou rybníků rybářského svazu na Dobříšsku a v říjnu 2022 byl karas obecný vypuštěn v rybníku U Kamenného stolu ve Víně. Středočeské ryby jsou původem ze Sedlčanska a z Polabí a při výlovu letos na podzim bylo potvrzeno jejich úspěšné rozmnožení v nádrži. Karas obecný chovaný v Zoo Praha patří k linii typické pro povodí Labe, na Moravě se vyskytují populace patřící k dunajské linii. Rybník ve Víně byl pro vypuštění karasů obecných pečlivě připraven. V roce 2009 proběhlo odbahnění rybníka a oprava hráze a výpustního zařízení. V roce 2021 na podzim a znovu na jaře 2022 byl rybník sloven, a karas obecný je teď jeho jediným obyvatelem. Až se zdejší populace stabilizuje, budou do nádrže introdukovány další druhy původních českých ryb.

Karas obecný z rybníků v Mokrovratech na Dobříšsku. Foto Petr Štěpánek

Karasovi obecnému se překvapivě dobře daří i v betonových dešťových usazovacích nádržích (DUN Kunratice). Foto Petr Štěpánek

Jak má vypadat nádrž pro záchranný chov

Pro založení chovu karasů obecných je dobré dodržovat následující zásady. Nádrž musí být celoročně zavodněná, nesmí vysychat. Alespoň v jednom místě by měla dosahovat hloubky přinejmenším 1,2 m. Pokud nádrž nemá přítok, je nutné zajistit spolehlivý zdroj vody pro období sucha. Hladina vody může během roku výrazně kolísat. Nádrž by měla být vypustitelná, nebo alespoň spolehlivě slovitelná. Správce nádrže potřebuje znát rybí obsádku nebo být v kontaktu s někým, kdo dokáže rybí obsádku jednoznačně identifikovat. Pro vysazení karase obecného je bezpodmínečně nutné, aby nádrž byla prosta karase stříbřitého nebo karase zlatého. V nádrži by v době vysazení měl být karas obecný po dobu jednoho až tří let jediným druhem (s výjimkou slunky obecné). Pokud se karas obecný v nádrži etabluje ve stabilní populaci, je možné introdukovat další druhy ryb. Karas je pak schopen přežít i v přítomnosti dravých ryb. Pokud se v nádrži vyskytuje karas stříbřitý, je třeba nádrž slovit a vyvážnit, abychom zlikvidovali i karasy stříbřité nacházející se v bahně. U nádrží s přítokem je nutno se ujistit, že nad nádrží proti toku není další nádrž, která by mohla kontaminovat

Typickým biotopem karase obecného jsou drobné tůně a nádrže, kde je často jedinou rybou schopnou přežít. Zde ukázka návesního rybníčku v Zoo Praha. V něm chováme karase z Polabí.
Foto Petr Štěpánek

násadu karase obecného karasem stříbřitým. Jsou místa, kde se oba druhy karasů vyskytují současně a prosperují, většinou však „stříbrňák“ karase obecného vytlačí. Je třeba, aby nádrž měla správce, který je celoročně schopen provádět dohled nad nádrží a alespoň jednou ročně zkontrolovat obsádku nádrže. Je vhodné u nádrže umístit ceduli se zákazem vysazování ryb. Ačkoli karas obecný není chráněný druh, v případě jeho reintrodukce do přírodních biotopů je třeba se poradit s pracovníky ochrany přírody nebo se Zoo Praha – koordinátorem záchranného programu.

Karas obecný jako ryba umělých jezírek a okrasných nádrží

Karasy obecnými ze známého ověřeného chovu je možné osadit také okrasné jezírko. Jako původní ryba českých vod je vhodnější než zlatý karas nebo koi kapr. Díky schopnosti množit se ve své zakrslé formě je možné jej chovat i v nejchudších nádržích s málo provzdušněnou vodou. Zakrslá forma (*Carassius carassius* f.

humilis) je navíc esteticky velmi přitažlivá a připomíná vzhledem v akváriích chované parmičky. V případě úniku z nádrže nenadělá v české přírodě jako původní ryba žádné problémy. Naopak u zlatého karase nebo koi kapra je jejich, byť neúmyslné, vypuštění do volné přírody nežádoucí. Jen si karase neopatrujte ve volné přírodě, ale obraťte se na solidního chovatele. Záměna s karasem stříbřitým je skutečným nebezpečím pro českou přírodu a zodpovědný chovatel chce přispět k záchraně původního druhu, nikoli k namnožení zavlečené ryby.

Obnova biotopů jako cesta záchrany karase obecného

V souladu s principy české ochranné obce na státní, krajské i dobrovolnické úrovni je cestou k záchraně karase obecného především obnova tradičních biotopů této nádherné české ryby. Jedná se především o slepá ramena a tůně podél řek a v lesích, o mokřady navazující na rybníky i jiné umělé nádrže, ale i o zaplavené strouhy, staré náhony, zaplavené lomy a jiná

zatopená důlní díla. Rybáři mohou pomoci rozšířením obsádky chovných rybníků. Karas je skromná ryba, která v nádržích nenapáchá žádné škody. Hobby chovatelé ryb mohou karase chovat jako zajímavou rybu venkovních bazénků. Chataři a zahrádkáři, ale i lesáci a zemědělci mohou na svých pozemcích jednoduchým způsobem v místě s dostatkem vody vytvořit umělou nádrž, kde se karasovi rovněž daří. Vzhledem ke své odolnosti je zajímavou rybou pro dešťové usazovací nádrže nebo retenční nádrže včetně průmyslových (s výjimkou nádrží s toxickým kontaminantem). Zásadní pro jeho záchranu je osvěta veřejnosti – v zoo, ve školách, přírodovědných kroužcích a mezi rybáři, kde už vyrostla celá generace, která karase obecného ve svých nádržích neviděla. Vzhledem k současným aktivitám a spolupráci v českých zoo, rybářské obci, akademické obci a v ochraně přírody je autor této stati mírným optimistou, že se karase obecného v českých vodách podaří zachránit. A spolu s ním snad i další druhy ohrožených živočichů obývajících stejný biotop. ■